یاش توركستان

توركستان ملی استقلال مفكوره سینی تاراتوچی آیلق مجموعه

باش محرری: چوقای اوغلی مصطفی

ییل 2 | اوقتوبر 1930 | سان 11

بو ساندا:

سیاسی بولم:

1 ـ قازاغستاننك اون ییللیغیغا — باش مقاله

2 ـ ساویت قازاغستانینك او ییللیغی مناسبتیله — بر توركستانلی

3 ـ كەرەنسكی وە توركستان ملی حركتی .II — چوقای اوغلی مصطفی

4 ـ بورونغی چەكیست آغابیكوف خاطرەلاردان — «یاش توركستان»

5 ـ توركستان وە آفغانستانداگی ایش روسچه «پ. ن.» غازیتاسیدان

6 ـ آغابیكوف مكتوبی وە ترجمەسی.

ادبی بولم:

7 ـ توركستان قورباشیلاریغا (شعر) — ایلتەر

خبرلەر بولمی:

8 ـ تیشقی خبرلەر

9 ـ توركستان خبرلەری

«تورك يوردی» تورك اوجاقلارينگ فكرلەرينی تاراتوچی آيلق مجموعەدر. لاتين حرفلەريلە چيقادر.

«اودلو يورت» رسولزادە محمد امين بيكنيگ باش محررلگی وە مقتدر آذری محررلەرينگ اشتراكی بلەن استانبولدە چيقادر. مليتچی وە استقلالچی آيلق مجموعەدر. «كيچيك توركيە» آتالغان توغانيمز آذربايجانگ ملی مفكورەسينی تاراتار وە آقلايدر. لاتين حرفلەريلە چيقادر.

آدرەسی : Istanbul: Pangalti, Şafak sok. No. 60

«بيلديريش» استقلالچی آذری محررلەری تامانيدان استانبولدە، هەر پنجشنبە كونی، چيقاريلماقدا بولغان هافتالق غازيتادر. ياقين، اورتا وە اوزاق توغو (شرق)دا آينوقسا تورك دنياسيدە بولوب تورگەن سياسی، ملی، حرثی وە اجتماعی حركتلەر توغريسيدە موثوق معلومات بيريب تورەدر. لاتين حرفلەريلە چيقادر.

آدرەسی : Istanbul: Pangalti, Şafak sok. No. 60

«پرومەتە» فرانسوزچە آيلق مجموعەدر. توركستان، قافقاسيا هەم اوقراينالی آتاقلی محررلەرنگ اشتراكی بلەن پاريسدا چيقاريلادر. آدرەسی:

ياكا 3, Rue du Sabot. Paris (6e)

«ملی يول» شمال توركلەرينگ آتاقلی اديبی عياض اسحاقی بيكنك باش محررلگی بلەن وارشاوادا، عرب حرفلەريلە، چيقادر. ايديل-اورال وە قريم استقلال فكريگە خدمت ايتوچی آيلق مجموعەدر.

«أمل مجموعەسی» قريم توركلەرينگ استقلال فكرينی تاراتادرغان اونبش كونلك مجموعەدر. عرب حرفلەريلە چيقادر. آدرەسی:
„Emel Medjmuasi" str.Ardealului N. 3
Bazargic-Romania

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

یاش توركستان

توركستان ملی استقلال مفکوره سینی تاراتوچی آیلق مجموعه

باش محرری: چوقای اوغلی مصطفی

ییل 2	اوقتوبر 1930	سان 11

قازاغستاننك اون ییللیغیغا

قازاغستاننگ اون ییللیغی مناسبتی بلەن توركستاننگ بو قسمندەگی ساویت روسیەسی سیاستندەن قیسقەگنە بولسا هەم معلومات بیروب کیتشنی لازم تاپامز.

بولشەویکلەر اداره باشیغا کیچەرکیچمەس ملی ایشلەر قومیسارلیغی یانندا قازاق شعبەسی توزوب بو شعبەنگ باشیغا ایسکی تورغای ولایتی والیسی تیلماچی وە اورینبورغ آخرانقاسی خدمتچیسی محمدیار تونغاچین نی اوتقوزدیلار. مەنە کورەسزکە بولشەویکلەرنك برنچی آدیملاری قازاق خلقی مقدراتینی، او خلقنك اوز ایچیدەن چیققان دوشمانی بر پرووقاتورنك قولیغا تاپشیریش بلەن باشلانادر.

سوگرادان «بوتون قازاق ولایتلەری فوق‌العاده قومیسارلغی» اورونی تشکیل ایتلدی. بو اورونغا ایسه ساویت حکومتی بورونغی میسیونەر، بوزوق وە چوقونغان قازاق «ستەپنوف» (Stepnow) نی بیلگیلەدی. بو ستەپنوف قازاق خلقندەن یاشیرماق اوچون «علی‌بیك جانگیلدین» آتی بلەن یورەدرگەن بولدی.

بوتون تورکستانده مشهور متهم کولبای توغوسوفنیڭده ساویت حکومتی سته‌پنوف‌نیڭ اوروںباساری قیلوب تعیین ایتدی. 1916 نچی یيلی ، بوتون تورکستان خلقی عصیان قیلغان بر آنده ، چار حکومتی سیاستینی یاقلاب چیقغان برگنه تورکستانلی شو کولبای توغوسوف ایدی. توغوسوف چار حکومتینك مهاجرت سیاستینی‌ده یاقلارایدی.

پرووا‌قاتور تونغاچین ، میسیونه‌ر سته‌پنوف ، متهم توغوسوف‌ده‌ن سوگرا ساویت حکومتی ایسکیده‌ن شارلاتانلغی بله‌ن تانیلغان باختیان قاراتایوفنی سایلادی. باختیان قاراتایوف چار مینسترله‌ری ستالیپین وه قریواشه‌ین‌له‌رنیڭ مهاجرت سیاستله‌ریگه خدمت ایتکه‌ن برگنه دالا قازاغیدر.

پرووا‌قاتور ، میسیونه‌ر وه ایکی متهم — مه‌نه ، بونلار ساویت سیاستینك تورکستان دالالاریغا سویه‌نگه‌ن تورت آیاغی... قازاق خلقی ایسه نه اوکتابر انقلابنده وه نه‌ده ساویت حکومتینك چولله‌رده محکمله‌شیده هیچ بر قاتناشماغان. قازاقلار وه بوتون تورکستان خلقی ایسه ایمدیگه قدر هیچ توختاماسدان موسقوا دیکتاتوراسیگه قارشو کوره‌شدیله‌ر وه کوره‌شه‌درله‌ر.

1919 نچی يیلنك 10 نچی ایيولنده قازاق ولایتنی اداره ایتمه‌ك اوچون انقلاب قومیته‌سی توزیش وه 1920 نچی يیلنك 26 نچی آوغوستندادا «مختاریتلی قازاغستان سوسیالیست ساویت جمهو-ریتی» یه‌سه‌ش ده‌کره‌تی چیقدی. بو جمهوریتگه سه‌مه‌ی ، آقمولا ، تورغای ، اورال ولایتله‌ری ، آسترخان ولایتنك بر قسمی (بوکای اورداسی) ، ماورای قاسپی ولایتنك مانغیشلاق قضاسی بله‌ن اورینبورغ ولایتنك بر قسمی کیره‌ر ایدی.

قازاق اهالیسی یوق درجه‌سنده بولغان اورینبورغ شهرینی‌ده قازاغستانك مرکزی قیلیب سایلادیلار. 1924 نچی يیلی تورکستانده ملی چیگه‌ره‌له‌رگه آیریش دیگه‌ن سیاست تطبیق ایتیله باشلاغاچ اوشال يیلنك دیکابرنده قازاغستان ایمدیگی شکلینی آلدی. یوقا-

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ریدا کورسەتیلگەن دائرەلەر اوستیگە بورونغی سیردریا ، یدی سو وە آمودریا ولایتلەرینك قازاقلار اوتورگەن قسملەری‌دە قوشولدی. قازاغستان پایتختی آقمسجد شهریگە کوچیریلدی. (1) بو کونگی قازاغستان جمهوریتینگ کیگلگی 2 میلیون 960 میگ مربع کیلو-مەتردر. یعنی حاضرگی اینگلتەرە ، فرانسە ، آلمانیا ، ایتالیا ، ایسویچ وە نورویچ مملکتلەری توپلی حالدا آلنغاندا هە قازاغستان کیگرەقدر.

1926 نچی ییلغی ساناق بوینچە قازاغستاندا 6 میلیون 503 مینگ اهالی یاشایدر.

بو کورسەتیلگەن مقدارنك تخمیناً یوزدە 30 گەچەسی روس وە اوقرایناڵی مهاجرلەردر. 540 مینگچە کورسەتیلگەن شهر خلقینك کوپی (تخمیناً یوزدە 53 ی) روسلەردر.

روس دهقان مهاجرلەری اولکەنك أڭ اونوملی یرلەریگە یرلەشتریلگەنلەر. اونلەرنگ کوبچیلگی قوستانای ، آقمولا اوقرو-غلاری بلەن سەمەی ، یدی سو وە سیردریا اوقروغلارینك سوغار-یلغان قسملەریگە یرلەشتریلگەن.

یالغوز قازاغستانینگ ایمەس بوتون ساویتلار اتفاقینگ أڭ اونوملی یرلەرندەن سانالغان قوستانایدا ، آقمولا اوقروغلارندا روس مهاجرلەری قالینغنە یرلەشتریلگەنلەر. بو مهاجرلەر قوستانایدا اها-لینك یوزدە 62 یاریمنی ، آقمولادا یوزدە 54 یاریمینی تشکیل ایتەدرلەر.

ساویت روسیەسینك قازاغستانداگی ملی سیاستی قاراقتەری حقندە بو یردە تفصیلاتگە کیریب اوتوریشگە احتیاج یوق. «یاش تورکستان»نك دیەرلك هەر سایندا ، بو ساویت ملی سیاستینك تورلو جبهەلەردەن کورونوشینی بیتەرلك درجەدە یازماقدامز. بو یردە یالغوز ساویت روسیەسینك مهاجرت سیاستی حقندە بر نیچە سوز أیتب کیتمەکچی بولامز. بو مهاجرت سیاستی روس حاکمیتینك

(1) آقمسجدنك حاضرگی اسمی «قیزیل اوردا» در.

تورکستانده نیمه دیمهك بولغانینی أڭ آچیق قیلوب سویلەب بیرەدر.

1924 نچی ییلی ساویت اتفاقی مرکز قومیتەسی قازاغستاننك کوچەبە وە یاریم کوچەبە رایونلاری اوچون یبر اصلاحاتی قانونینی قبول ایتدی. بو قانوننگ 14 نچی مادەسی «کوچەبە وە یاریم کوچەبە رایونلاردا ییرلیلەرگە ییر بیریش ایشلەری بوتونلەی بیتکونچە نە مهاجرلەرگە وە نەدە یاتلارغا ایجەرەگە ییر بیریلمەیدر» دیدر.

محنت وە مدافعە شوراسینك 17 اوکتابر 1924 نچی ییل تاریخلی قاراراندا «ساویت حکومتینگ قولونیزاسیون اساسلاری انقلابگەچە بولغان روس مهاجرت سیاستینك بوتونلەی تیسکەریسیدر. ییرلی خلق ییر بلەن تأمین ایتلیب بیتکونچە هیچ بر ییردە مهاجر یرلەشتریشگە أذن بیریلمەیدر» دیلەدر.

قازاغستان اجرا قومیتەسی بو قانونغا سویەنوب 1925 نچی ییلی بر قارار چیقاردی. بو قارار بوینچە قازاغستان توپراغیغا اوز اختیاری بلەن کیلمەکدە بولغان مهاجرلەر یبر آلیش حقندەن محروم ایتیلەدرلەر. فقط بو قارار موسقوا نمایندەسی غالاشچوکیننگ طلبی بلەن یوق قیلندی. غالاشچوکین بو بویوروغینی کیچرە بیلمەك اوچون قازاق قومونیستلارینی روس قیزیل عسکرینك کوچی بلەن تهدید ایتدی. (۱) بوندەی یوللار بلەن قازاغستانغا آقیشماقدا بولغان روس موژیقلارینگ قازاق توپراقلاریغا ایگە بولیشلاری دوام ایتدیریلدی...

قازاق قومونیستلەری ایچندە ناراضیلقلار باشلادی. آتاقلی قومونیستلارنگ کوپی اوپوزیتسیونغا قوشیلوب کیتدیلەر. اسماعیل سعد وقاص اوغلی «بولشەویك» دیگەن موسقوا مجموعەسندە اوزون بر مقالە نشر ایتدی (1928 نچی ییل یانوار). اسماعیل سعد وقاص او مقالەسیدە ریقوف، کالینین، زەلەنسکی، غالاشچوکین وە باشقا

(۱) «ئەگبەکچی قازاق» نك 1927 نچی ییل 28 نچی نویابر نومیریگە باقیلسین.

ئەۋلاد گۈزۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

کەتتە-کیچك موسقوا قومونیستلارینی قولونیزاتورلق وە ایمپەریا-
لیستلك بلەن عیبلەیدر.

حدذاتندە ساویت حکومتینێگ «کوچەبە وە یاریم کوچەبە رایونلاردا یېرلی خلق یېر بلەن تأمین ایتیلگونچە مهاجرلەرگە یېر بېریشنی منع» ایتگەن قانونینی مدافعە ایتیشدەنگنە عبارت بولغان قازاق قومونیستلارینێگ بو چیقیشغا، ساویت اتفاقی اجرا قومیتەسی یەگیدەن تشکیل ایتگەن «مهاجرت قومیتەسی (ایسکی، چارلق دوری «مهاجرت ادارەسی»)گە، یەگی سالینماقدا بولغان «تورك-سیب» تیمر یولی تیوەرەگیدە مهاجرلەر یېرلەشتریشگە یارارلق «قانچا یېر بارلغینی بیلگیلەش» امرینی بېریش بلەن جواب بېردی.

بو امردەن بر آی سوگرا «مهاجرت قومیتەسی» 1928 دەن 1933 یېلغاچا «تورك-سیب» تیمر یولی اطرافندا 400 میگ روس موژیگنی یېرلەشتریش ممکین بولغانینی کورسەتدی. 1928 نچی یېلنك 27 نچی آپریلندا زراعت قومیساری مهاجر کیتریش اوچون قازاغستاندا تیز چارەلەر کوروشلکنی سورەشگە قرار بېردی.

مەنە شوندای قیلیب ساویت حکومتی اوزی اوز قارارینی ایشکە آشیریشدان قایتدی وە تورکستاننێگ قازاق قسمیگە روس موژیقلەری سیل کەبی آقوب کیلمەکدەدرلەر. بو روس موژیقلەریگە کوبراق یېر باسوب آلوب بېرە بیلیش، بونگلە بر آزدا کوبراق روس موژیقینی بر آن آول تورکستانگە یېرلەشترە بیلیش أوچون ساویت حکومتی اوزینك «کوچەبە وە یاریم کوچەبە اهالینی اورناشتریش قانونینی ایشگە آشیریشدان باش تارتدی.

سوڭ آیلاردا گی قازاق غازیتالاری قازاق خلقینی اورناشتریش ایشینك اورتادان یوق بولوب کیتگەنلەدەن قیلنغان شکایتلەر بلەن تولگەندر. روس مهاجرتی کون کوندەن اوسوب بارادر...

قازاغستان اونچی یېلینی بایرام ایتەرکەن تورکستانلیلەرنك، ساویت حکومتی سیاستینی آینوقسا مهاجرت سیاستینی، اهمیت بلەن تیکشیریشلەری کیرەك.

ساويت قازاغستانينك اون يىللىغى مناسبتيله

بر خلقنك اوستنده‌گی تضيق نه قدر آغير وه كورديگى حقسزلق قانچا كوب بولسا، اونينگ حقيقى حسياتينك ميدانگه چيقيشى وه مقاومت كوچينك آرتيشى او نسبتده تيزبولادر. توركستان خلقينك روسيه حاكميتيگه قارشو حسياتينك بر آن آول قوه‌دن فعلگه اوتيشيگه، شبهه‌سز، روسيه حكومتينك تعقيب ايتد يگى سياستده كوبگنه ياردم ايتكه‌ن. آرقاسى كيسيلمه‌ى مملكتنك هه‌ر بر بورچه گيده توركه‌ن عصيانلار بر تاماندا تورسون، اوتكه‌ن عصرنك 80 نتچى ييلله‌رنده‌گنه بوتونله‌ى استيلا ايتيلگه‌ن بر اولكه اهاليسينك تا 1905 انقلابدنبرى روسيه‌ده‌گى تورلو انقلابى حركتله رگه، روس زورباليغينى ييقادرغان بوتون چيقشلارغا اشتراك ايته باشلاشى بونى آچيق كورسه‌توب توره‌در. توركستان خلقى ايلك اسارتى كونده‌ن بوكونگه‌چه، بر آن اوچون بولسا هه‌م روسيه حاكميتنده‌ن ممنون بولماغان. او دائما روسيه بويوندروغيگه قارشو كوره‌شوب كيلگه‌ن. ذاتاً اورتادا اونى ممنون ايته‌درگه‌ن نه مادى وه نه‌ده معنوى بر عامل تاپيلا آلور.

روس مستملكه سياستينك نيگيزينى مهاجرت مسئله‌سى تشكيل ايتكه‌نى هيچ كيمده‌ن ياشيرين بر مسئله ايمه‌س. چار حكومتينگ سوك شعارى «سبيرياده حقيقى بر روس سبيرياسى ياراتيلغانى كه‌بى، توركستانده‌ده حقيقى بر روس توركستانى ياراتماق» ايدى. بو مقصدنى ئه‌لده ايتش اوچون تا ايسكيده‌ن مشهور بولغان ايكى يول بار ايدى. بونلارنك بريسى: ييرلى خلقنك اقتصادى وه مدنى يوكسه ليشيگه توسوق بولوب، اونى سفالتگه، أولوب بتيشگه سوق ايتمه‌ك؛ ايكنچيسى‌ده: بو اولكه‌گه روس مهاجرى كيترمه‌كله روس كو پچيليگينى تشكيل ايتمه‌ك ايدى. روسيه استيلاسيگه مبتلا بولغان بر كوب اولكه وه خلقله‌رنك اسارت دوره‌رينى كوزده‌ن كيچرسه‌ك

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

بو حالنی آب آچیق کورەمز. ذاتاً او توراکستانیمزنك اورال، آقمولا تامانلاریغا بر کوز آتساق، یدی سو حادثاتینی بر خاطردەن کیچرسەك کوب اوزاقلارغا باروب یوریشگە احتیاج هەم قالمایدر.

چار روسیەسینك بو ظالمانه سیاستی تورکستان یاشلیغینی اوز ملی بارلغی یولندا کورەشگە مجبور ایتکەن ایدی. یاشلیغیمز اونلەرچە ییل کورەشدی. اونڭ مقصدی خلقینڭ کورگەن وە کورەکدە بولغان حقسزلقلارنی اورتادان بوتونلەی ایتقیتیب تاشلاش ایدی. اونك اوچون پروغرامینڭ اساس نقطەسیدە بو مهاجرت سیاستیگە قارشو کورەش وە خلقینك تارتیلوب آلنغان حقینی قایتاروب آلیش هیچ بولماغاندا بو قانلی سیاستنك دوامیگە یول بیرمەسلك ایدی.

روسیەدە هەم تورلو سببلەر بلەن چارلق حکومتیگە قارشو کورەشمەکدە بولغان تورلو فرقەلەر بار ایدی. بو فرقەلەردەن بر قانچالاری تورکستان خلقینك رأیندە اوز طرفلارندا کورمەك اوچون پروغرام وە بیانامەلەرندە بو مسئلەگە دائر قیدلەر کیریتکەنلەر ایدی. قیسقاگنە بر دوردە بولسا هەم بو روس فرقەلەرینڭ هیچ بریسینك ایشینڭ سوزیگە اویمەگەنلگینی کورگەنیمزنی قیدایتوب اَلڭ یالتراقلی بیانامەلەر نشر ایتکەن «مظلوم ملتلەر خلاصکارلاری» دوریگە کیچەمز.

1917نچی ییلی تاراتیلغان بولشەویك بیانامەسنی کورسەگز، او ییردە عینیله یاش تورکستانلینڭ فکرینی کورەسز. او بیانامەدە تورکستان خلقینك حقی وە ملکینك تالانیشیغا یول بیرمەسلك قطعی صورتدە تأمین ایتلگەنی کەبی بو حرکتدە اوگاکەتە یاردملەر وعد ایتیلەدر.

ایش بونگلەدە قالمایدر. تورلو فرقە وە ساویت قونغرەلەرندە قرارلار چیقاریلادر. بو قرارلارنك هەممەسندە تورکستان خلقینڭ آینوقسا قازاقلارنڭ ظلم وە حقسزلق کورگەنلکلەری، بوندەن

سوگرا بونداى حقسزلقلارغا يول بيرمەسلك كيرەكلگى وە چار حكومتى تامانيدان قيلنغان حقسزلقلارنك تصحيح ايتيليشى لزومى كەبى نەرسەلەر قيد ايتيلگەن ايدى. بونلەرنگ هەممەسى عينيلە تورکستان ملتچيسينك طلبلەرى ايدى.

بو دوردە مهاجرت مسئلەسندن بحث ايتيش يالغوز اونى تنقيد معناسندەگنە ممكن ايدى. بو مهاجرت مسئلەسى بر تيسکەريچيلك سانالغانى كەبى اونى ياقلاب سويلەوچيلەردە تيسکەريچى آتالارايدى.

بونلارنگ هەممەسى ساويت حکومتينگ هەر تاماندان تهلکەلەر بلەن قارشولاشماقدا بولغان چاغلارينا عائد ايدى. زمان كيچدى. وضعيت اوزگەردى. ساويت روسيەسى‌دە اوزينى برآز جانلانغان حس ايتە باشلادى. آرتيق آلداب، يوپاتوب اوتوريشگە احتياج قالمادى. او آندا ياق ساويت حکومتى رئيسى ريقوف «مهاجرت ايشلەرينى يولگە قوييش لزومى» حقندە ساويت قونغرەسى قارشوسندا حکومتنك پروغرام نطقندە سويلەشگە، بروئيدو ايسە «آيريم اولکە وە خلقلەرنك منفعتلەرينى عمومى اتفاق (روسيە) منفعتيگە فدا ايتش مجبوريتى»ندەن، ميتروفانوف (Mitrofanow) دە «روس موژيقلەرينك توركستانگە مدنيت كيترەچەكلەرندەن» سويلى باشلاديلار. بو باشلانغچدان سوگرادا مهاجرت پلانلارى، قانونلارى چيقاريلوب «مهاجرت ادارەسى» قوروشغا كيريشيلدى. آرتيق قونغرەلەردەگى يالتراقلى نطقلەر وە قرارلار بوتونلەى اونوتيلگەن ايدى. غالاشچوكين قازاغستاندا وە «چيركين» كەبى گورسوختە قريووشەينڭ ساغ قولى بولغان آداملار موسقوادا‌گى «مهاجرت ادارەسى» باشندا اوتوروب ياشيرين صورتدە يوريتلوب كيلگەن ايشلەرنى آب آچيق يورتيش وە حکومت پروغراميغا كيرتيشگە باشلاديلار. اوكونگە قدر هيچ بولماغاندا آغيزلاردا تيسکەريچى سانالوب كيلگەن مهاجرت ايشى بيلەرمەنلەرى «ساويت انقلابينگ» صحابەلەرندەن بولوب قالديلار. ساويت حکومتى رئيسى ريقوف باشدا بولغانى حالدا بوتون

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

روس قوممونیستلەری ایسکی استالیپین-قریووشەین عشولەلەرینی سویلی باشلادیلار. بوکونگی بولشەیکلەرنگ سویلەمەکدە بولغان وعظلەرینی سوروشتروب کورسەگز اونلەرنگ هیچ بری یەگی بر نەرسە ایمەس. روس موژیقلەری، آراسنداگی مهاجرت بوزغونلغینی آزالتیشغا خدمت ایتیش فکری ریقوفنگ اوز ایجادی ایمەس، ستالیپین وصیتنامەسندەندر. بروئیدونك «آیریم اولکە وە خلقلەرنگ منفعتلەرینی عمومی اتفاق (روسیە) منفعتیگە فدا ایتیش مجبوریتیندەن» بحث ایتیشیدە، استالیپین نك وقتیلە «قازاقلارنی ایمەس قازاق چوللەرینی اویلەش کیرەك. بوکونگی تجربەلەر قازاغستان چوللە-رینی یالغوز قازاقلارغا قالدیریش روسیە دولتی منافعی نقطۀ نظریدەن عفو ایتیلمەس بر گناه بولغانینی کورسەتەدر[1]» دیگەن، سوز-لەرندەن فرقسزدر.

میتروفانوفلارنك سایرەب یورگەن «کولتور» مسئلەسیدەیەگی بر مسئلە ایمەس. بو وقتیلە کوبگنە چەینەلگەن وە کوب آداملارنك هەم اوزلەرینی هەم باشقالارینی آلداشغا سبب بولغان بر نەرسەدر. فقط اونگ، نتیجەسیدە کوبدەن کورولگەن. میتروفانوفنك بو یولدا «زحمت چیگوب» یوریشی اوزیگە فائدەسز بر ایش آرتیریشدان باشقا بر نەرسە ایمەس. روس موژیقینگ تورکستانگە کیترەدرگەن «کولتور»ینی تورکستان خلقی کوبدەن کوروب بیلیب قویغان. ستالین روسیەسینگ «تارتوغی» بولغان بو موژیقنگ ستالیپین رو-سیەسی «هدیە»سندەن باشقا «جنس بر فابریقات» بولوشیغا اینانا-درغان بر احمق او موژیقلەرنگ اوز ایچندە هەم تاپیلماس دیب اویلەیمز. عجبا میتروفانوفنك اوزی ایناناری ایکەن؟!

بو ایش وە حقیقت بلەن اویمەگەن سوزلەر تا باشداناق تور-کستان ملتچیسنی آلداتا آلماغان ایدی. او، ایشنگ باشندا یاق «بو

(1) چار مینسترلەری ستالیپین وە قریووشەین نك „Записки Столыпина и Кривошеина „По ту сторону Урала“ (СПБ. 1911 г.) دیگەن اثریگە باقیلسین

يالغان سوزلەرگە آلدانمايگ، اصلندە ايش باشقاچادر» ديب باقير-غان ايدى. توركستان خلقى ايسە روسنىڭ آولياسى كيلسەدە اينا-نمايدر. او «آق اورۇس قيزيل اوروس بارى بر اوروس» ديگەن آتالار سوزيگە قاتتغ بايلانوب كيلمەكدەدر.

آرتيق ايش شو درجەگە كيلدىكە توركستان قوممونيستى، قومسومولىدە اونى كورە باشلادى. بولشەويك روسيەنىڭ صادق خدمتچيلەرندەن اون سنەلك ستاژگە ايگە قوميسار حديرعلى اوغلى اوز اشتراكى بلەن ملتينىڭ باشيغا كيتريلمەكدە بولغان فلاكتلەرنى كورگەن آن چيدەى آلماى وە اوز اوستيگە توشگەن وجدانى مسئوليتنى كوتەرە آلماى وجدانينى قانى بلەن تازا لاشغا قرار بيردى. او «دنيا جنتينىڭ» مركزى موسقواداا آلتون قافاسلاردا اوتورەركەن أولومندەن بر نيچە ساعت ايلگەرى يازوب قالديرغان وصيتنامەسندە «مملكتگە روسلەر سيل كەبى آقماقدا» ديدر. ايكنچى آتاقلى بر قوميسار «مەن ملى وجدانمنى روس ايمپەرياليزميگە ساتقان قوممو-نيست ايمەسمەن» ديگەندەن سوڭ قوممونيست «خلاصكار» روسيەنك يوروتمەكدە بولغان مستملكەچيلك، ايمپەرياليستلك سياستينك ايچ يوزينى آچوب بيرەدر. او، ريقوف، كالينين باشدا بولغان حالدا روس قوممونيستلەرينى قانلى ايمپەرياليزم بلەن عيبلەب ملى تيلەكلە-رينى اورتاغا چيقاروب قويادر. ديمەك ساويت حكومتى رئيسى ريقوف چارلق روسيەسى حكومتى رئيسى ستالپين عشولەسنى سويلى باشلاغان آندا قازاق قوممونيستى اسماعيل سعد وقاص اوغلى وە ستاليين زمانداگى مجادلەچى ملتداشلەرينىڭ رولينى اويناشغا باشلا-يدر (موسقوادا چيقادرغان «بولشەويك» مجموعەسينىڭ 1928 ييل غينوار نوميرندەگى «غيرى روس ملتلەر وە ملى قوممونيستلار» مقالەسيگە باقيلسين).

توركستان قوممونيستلارى آراسنداگى آقيملارنى سوڭ فرقە قونغرەسندە مسئول قوممونيستلار آغيزندان ايشيتديگمز كەبى تور-

ئەۋلاد گۈزۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

کستان ساویت غازیتالاری‌دا بونی یەنەدە آچیقراق قیلوب کورسە‌
تمەکدەدرلەر. قازاق قوممونیستلاری ایچندەگی ملتچیلکنك افراطچی
ملتچی (Ultra-Nationalist) صفتی بلەن آتالوب کیلگەن «آلاش
اورداچیلار»دان هەم «تهلکەلیراق» بولغانینی موسقوا آگەنتلەری
اوزلەری سویلەیدرلەر. مملکتندە یوروتیلمەکدە بولغان سیاست ایسکی
قانلی سیاستنگ عینی بولغاننی تورکستان «ملی» قوممونیستلاری‌دا
«یاش تورکستان»چی یورتداش بلەن برگە توشونە باشلاغان. آرادا
آزموخان قورامیس اوغلی کەبی بردە یاریم خائنلار چیقوب قالغان
بولسا بوندایلار ایسکیدە هەم یوق ایمەس ایدی.

مەنە ساویت قازاغستاننگ X نچی ییلندە ئەیلەنیب قایتادان 1916 ییلنك عرفەسیدە تورەمز. بوکون هەم تورکستاندە ایزیلگەن وە ایزیلمەکدە بولغان تورکستانلی بلەن ایمپەریالیست قیزیل روسلەر آراسنداگی قانلی کورەشدەن باشقا بر نەرسە کورمەیمز. بوتون یاش تورکستانلیلەر کیچە وەکوندوز تینمەسدەن بو قیزیل روسیەنك 1917 نچی ییلی اوچون حاضرلانادرلار. هدفمز «تورکستان تورکستانلیلەریکدر» شعارینك تحققیدر. خلقمزنگ بخت وەسعادتی یالغوز شوندەگنە تأمین ایتلگەن بولادر. بوریدەن چوبان قیدیریش زمانی کوبدەن کیچوب کیتدی.

ای یاش قوممونیست یورتداش! کوزیگنی بر آزدا یاخشیراق آچ. یورتنگ وە خلقنگ یاقین گیلەجەگی اوچون حاضرلان!

بر تورکستانلی.

کەرەنسکی وە تورکستان ملی حرکتی

II. (باشی اوتکەن ساندا)

V. یوقاریدا ئەیتگەنلەریمگە قارشو یالغوز کەرەنسکی ایمەس باشقا کوبگنە روسلەر اینگلیزلەرنك هندلیلەرگە قارشو «ملی تکبرلکلەری»ندەن بحث ایتەدرلەر. مەنچە بو «ملی تکبرلك»

يالغوز اينگليزلەرگە مخصوص بر «ملي خاصيت» ايمەس. كەرەنسكي- نك اوزي هەم داخل بولغان حالدا روسلەردە بو خاستاليقغا مبتلادر- لەر. شو ييردە «دني»نگ 93 نچي نومروسندەگي «گەگە چقوري سوراقلاري» سرلوحەلي كەرەنسكي‌نيگ 288 نچي باش مقالە- سندەن بر آز نقل ايتوب كيتمەكچيمەن.

كەرەنسكي او مقالەسندە: «هيچ بر روس دەموقراتيسينگ ادبيات وە نشرياتندە اوقراينا، گورجستان حەتتا توركستانگە قارشو «آسيا وحشيليغي» وە باربارلقدان بحث ايتمەگەنليگيني ممنونيت بلەن قيد ايتە آلامەن.» ديدر.

بو ييردە، بر قانچا ياش توركستانليلەرنيگ آلمانياغا كيليشلەري مناسبتيلە «توركستان تويەلەري وە بوخارا ايشەكلەرينيگ» كيلگە- ندەن بحث ايتكەن دەموقرات غازيتاسي اوستندە توختاماقچي ايمە- سمەن. يەنە مەن 1924 نچي ييلي يوكسەك بر روس ليبەرال مأموري بلەن بولغان مصاحبەمني ايسلەيمەن. اوشال يوكسەك روس مأموري: «مەنە كورەك مەن روس، سزدە قازاق. بوگا باقماسدان مەن سيزەك بلەن بر گە اوتوروب تيگ حقوقليلار كەبي كوروشمە- كدەمەن» ديگەن ايدي. شو ليبەرال روس مأموري «روسەنيگ تور- كستاندەگي دولت قوريش ايشلەرندە» فعال اشتراك ايتكەن عيني زماندە هندلەرگە قارشو اينگليز «ملي تكبرلگندەن» شكايت ايتە- درگەن بر شخصيتدر.

ايستەر ليبەرال فكرلي مأمور، ايستەر بوروني روسيە حكومتي باشلوغي كەرەنسكي‌دە كورينەدرگەن عمومي ملي خاصيت بز تور- كستانليلەرگە حقارت كوزي بلەن قاراشدان باشقا بر معنا افادە ايتمەيدر. مصاحبم ليبەرال مأمور «مەنم قازاق بولغانيمغا قاراماسدان، مەن بلەن مصاحبە ايتيشگە تنزل» ايتەدر. كەرەنسكي ايسە حەتتا «توركستان حقندەدە باربارلقدان بحث ايتمەسلك» لطفندە بولونادر.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

«دنی» غازیتاسینکٔ 1926 نچی ییل‌ 10 نویابر نومروسنده بولشه‌ویکله‌ر تامانیدان قازاق صحراسیگه سورگون ایتلگه‌ن روسنکٔ مکتوبی نشر ایتیلدی. محررینکٔ وضعیتی کوزده توتیلگه‌نیده‌ن، مکتوبنکٔ بر قانچا ییرله‌ری چیقاریلوب باسیلغان. بو قدر اینجه سوزگه‌چده‌ن کیچگه‌ن مکتوبده «دنی» باش محرری که‌ره‌نسکی توبه‌نده‌گی نقطه‌له‌رنی نشر ایتوب یوبارغان.

«بو سوگنچی (سوز سورگونده گیله‌رنکٔ احوال روحیه‌سنده‌گی یاراماس اوزگه‌ریشله‌ر اوستنده) سورگونده گیله‌رده‌ن که‌تته گنه قسمنك اوچ ییلغا هه‌م چیدی آلماغانلقلاری، ییرلی «اوروغاچیلار» „считается браком с каким-ниб. произведением мест-ной фауны женского рода“ بله‌ن مناسبتگه باشلاشلاری ایله اثبات ایتیله آلور» دیگه‌ن مکتوب محرری، بر آزدا توبه‌نده «آرانغوتان» (دیمه‌ك «مایمون»)دان دنیاگه کیلوب سیکین-سیکین مالیه شعبه‌سی مأموری درجه‌سیگه قدر چیقا بیلیش اوزی یامان ایش ایمه‌س» دیب قازاقلارمزنی ماسقارا قیلغان بولادر.

شو ییرده بو «اوروغاچی»، «آرانغوتان» که‌بی حیوانات باغچالاریندان قیدیریلوب تاپیلغان ظریف آتامالارنکٔ مکتوب وه «دنی» محررله‌ری طرفده‌ن بزنکٔ قازاقلار اوچون قوللانیلماقدا بولغانینی قایتادان ایسله‌توب کیتمه‌کچی بولامه‌ن. که‌ره‌نسکی مکتوب محررینك وضعیتنی کوزده توتوب، اویله‌ب نشر ایتدیکی بر مکتوبده حیوانگه مخصوص آتامالارنکٔ سهواً نشر ایتیلوب کیتکه‌نینی سویلی آلماس. بوتون بلا بزگه قارشو ده‌موقراتلق، انسانلق نزاکتی مسئله‌سی اورته‌گه کیلگه‌نده که‌ره‌نسکی جنابله‌رینکٔ ده‌موقراتلق ذهنیتی اولچوسینك ییتشمه‌ی قالغانندادر. بزله‌رنی «آرانغوتان»، «حیوان» ییریگه توشیروب کوریشده که‌ره‌نسکی مکتوب محرری بله‌ن تماميله بر ذهنیته‌دەدر. بوده اونکٔ اوز ده‌موقراتلغندان بولغان ممنونیتیگه هیچ بر تأثیر ایتمه‌یدر.

بوراده كەرەنسكي گە ايكي سؤال بيرەمەن:

روس دەموقراتلاري وە روس سوسياليستلاري ، هندلەرگە «ملي تكبرلك» كوزي بلەن قاراشلاري اوچون ، انگلتەرەني «بويوك دەموقراسي مملكت» وە انگليزلەرني «بويوك دەموقرات» لقبلەريدەن محروم ايتكەنلەرمي ؟ — البته يوق!

هندلەرنك بر انگليز دەموقراتيك مجموعەسيدە «آرانغوتان» ، «حيوان» («فائونا») ديب تحقير قيلنغانلارني كەرەنسكي آيتا آلورمي ؟ انگلتەرەنڭ هندستاندەگي دولت رەژيمي حقيدە تورلو فكرلەر بولا بيلير. طبيعي بو رەژيمنڭ كەمچيليكلەري هەم كوبدر. لاكين او رەژيم بوكون كەرەنسكينڭ بزنك قارشومزغا بر ايدەآل قيلوب كورسەتمەكچي بولغان ايسكي روسيە رەژيمي بلەن بر قاتارغا قويیلا آلمايدر.

كونلەرنك بر كونيدە هندستان ملي استقلالينى آلسا ، انگلتەرە رەژيمندەن ميراث اولاراق اوڭا ميليونلارچا هەكتار سوغاريلغان يير، تيمير يول، تيلغراف ، فابريقالاردا ايشلەب اورگەنگەن ميليونلارچا هند مأموري وە ايشچيلەري، بر قانچا دارالفنونلەر وە اولەرني بتيرگەن ميڭلەرچە هند ضياليلاري قالادر.

توركستاندە ايسە روسيە حاكميتنك «ياخشيلقلاريدان» أڭ باشدا «ميراث» اولاراق يالغوز «روس موزيكلەري» قالادر.

بر آزدا توركستاندە يوروب كورەيلك. عجبا او ييردەدە بزلەرگە «حيواني نظر» بلەن باقوب معامله ايتش يوقمي ايكەن؟ سوراڭونده‌گي روسنڭ مكتوبي بو سؤالگه أڭ آچيق مثبت جوابني بيرەدر. توركستاندە روس حاكميتني تمثيل ايتمەكدە بولغان ساويت حكومتينڭ «ييرلي حيوانلار» اوستيدە يوروتمەكدە بولغان روس ملتچيلك سياستي «حيوانلق»نڭ آشوب كيتكەني ايمەسمي ؟

VI. بر آزدا ساويت مطبوعاتندەن نقل ايتەمز:

قازاغستاندا ، ريددەر فابريقاسيدا قازاق ايشچيلەريني روس

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ایشچیله‌ری بله‌ن برابر یاشاشغا قویمایدرلار. («ئه‌گبه کچی قازاق»)

قوممونیست اینته‌رناسیونالینگ IV نچی قونغره‌سینگ بویوروغی بله‌ن تورکستانگه سیاحت قیلغان مشهور قوممونیست دومبال «قیزیل قیا» کومور معدنله‌رینده روس ایشچیله‌ری یاشایدرغان یورتله‌رنینگ ایشیگنده «تازه‌لگگه رعایت ایتمه‌گه‌ن اورتاقلار تاجیکله‌ر یاشایدرغان یورتله‌رگه یوباریلادرلار» دیگه‌ن تعمیمله‌ر اوقوغان. («پراودا ووستوکا»). یه‌نه شو «پراودا ووستوکا»نینگ شهادتیگه قاراغاندا «بوخارا ایش قوموناسی که‌بی یرله‌رده روس ایشچیله‌ری اوزبیک ایشچیله‌رینی تایاقلاب یوره‌درله‌ر.» تورکستان-سبیر تیمر یولینینگ 137 کیلومه‌تره‌لک شمالی قسمنده، تاشکند تیمر یولینینگ آریس استاسیونندا، آقتوبا وه سه‌مه‌ی ایش بورسه‌له‌رنده یرلی ایشچیله‌رنی یه‌نه‌ده یامانراق که‌لته‌کله‌یدرله‌ر. خلقمزگه قارشو قیلنماقدا بولغان انسانلق معاملاتی چرچیوه‌سی تیشندا بولغان ظلم وه ایزیشله‌ر، آیاکوز وه که‌ره‌کوده‌گی ایکی پوغروم (قیرغین) حیوانلقنینگ سوک درجه‌سیگه باروب چیقدی. آیاکوز پوغرومینینگ 18 باشلوغندان بریسی ایلیا غالقوف، ایکنچیسی واسیلی سالاویوف، اوچینچیسی‌ده نیقولای رییین‌در. بو پوغروملارنینگ اصل سببی‌ده مه‌نه شو که‌ره‌نسکی‌نینگ دموقراتیک غازیتاسندا هه‌م یر تاپقان بزگه «حیوان»، «آرانغوتان» نظری بله‌ن قاراشدر.

VII. که‌ره‌نسکی روسیه‌ده‌ن آیریلماق ایسته‌گه‌ن ملتله‌رنینگ بیرلیگینی هیچ کوره آلمایدر. او غیری روس خلق نماینده‌له‌رینی بو بیرلکده‌ن هه‌مده اجنبی ارکان حربیه‌سی (؟)ده‌ن تارتینشلارینی طلب ایته‌در. مه‌ن تورکستانلیله‌ر تامانیدان، بز تورکستانلیله‌رنینگ هیچ کیم بله‌ن نه آچیق وه نه‌ده یاشیرین معاهده یه‌سه‌مه‌گه‌نیمزنی بیلدیریب کیته‌مه‌ن.

«حیوان»، «آرانغوتان» که‌بی اسمله‌ر تاقفان وه بونده‌ن آرتیق قیمت بیرمه‌گه‌ن پوغرومچیلارنینگ ظلمنده‌ن بر کره‌لك قورتولوش

يولیگه توشگه‌ن تورکستانلیله‌ر، روس ظلمنده‌ن بیزگه‌ن مظلوم ملتله‌رگه وه اونله‌رنینگ حرکتله‌ریگه دوستلق کوزی بله‌ن قارایدر-لار وه اونله‌ر بله‌ن بر قاتاردا استقلال مجادله‌سیده‌ن هیچ تارتنمایدر-لار. بز هیچ بر یات ارکان حربیه‌سینینگ تأثیرنده وه یا زهبرلگی آستندا ایمه‌سمز. «مالیه شعبه‌سی مأمورلگیگه قدر کوته‌ریله بیلگه‌ن آرانغوتان»لار اوزله‌رینینگ ملی حقوقله‌رینی تاثوب ملی اینته‌ره‌سله-رینی آنگلایدرغان درجه‌گه یتیشیب قالدیلار.

ده‌موقرات هه‌م سوتسیالیست که‌ره‌نسکی‌گه هندستان قانون اساسیسنی اوزگه‌رتیش قومیسیونی رئیسی اینگلیز لیبه‌رال مبعوثله-ریده‌ن جون سایمونٔنینگ بر بیاناتینی ایسله‌توب کیتمه‌کچیمه‌ن. او کشی 1928 نچی ییلی نویابرنده هندستان سیاحتیگه باشلار آلدیندا شو قویوده‌گیله‌رنی سویله‌گه‌ن ایدی. («تان» غازتاسینینگ 27. IX. 28. تاریخلی نومروسنده‌ن نقل ایته‌مه‌ن):

«هندستاننینگ تکامل وه انکشافی اوچون انگ مهم بولغان نظام انتظام وه محکم بر اداره‌نینگ اینکلتره تامانیدان بیریلگه‌نلگینی او-نوتمه‌سلك کیره‌ك. بو، هندستان افکار عامه‌سی رهبرله‌ری ذهننده، غرب معارف وه تحصیلنینگ بر نتیجه‌سی بولغان کینگ مشروطیت وه توله ملی استقلالنینگ self-government قیمت، اهمیتنی تقدیر وه طلب ایته‌رلك بر فکر حاضرلادی. هندلیله‌رنینگ بریتانیا ایمپه‌ر-یومی تاریخنده‌ن اورگه‌نگه‌ن بیلگیله‌رینی تیزراق ایشکه آشیریش اوچون شاشیشلارنداان هیچ بر اینگلیزنلك ناراضی بولیشی کیره‌ك ایمه‌س.»

که‌ره‌نسکی‌نلك اوزی «روسیه‌نلك تورکستانده‌گی دولت اداره قورولیش یولنده‌گی فعالیتینینگ هندستانده‌گیگه قاراغاندا ساغلا-مراق اساسده» ایکه‌نی قناعتنده‌در. اونینگچون سوتسیالیست که‌ره-نسکی‌نلك، تورکستانلیلارنینگ روسیه تاریخنده‌ن اورگه‌ندیکله‌رینده‌ن اوز مقدارتله‌ریگه ایگه بولیش یولنده‌گی بیلگیله‌رینی بولشه‌ویك

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

حکومتینك چیکسز وحشیلغی زماننده ایشگه آشیریش اوچون آشیقةانلقلارندان ، بر اینگلیز لیبه‌رالیگه قاراغاندا یه‌نه‌ده آزراق شکایت ایتیشی کیره‌ك ایدی.

اصل ده‌موقراتلق اولچوسی بله‌ن ایشنگ شوندای بولوب چیقیشی کیره‌ك ایدی. فقط تأسف که که‌ره‌نسکی‌نگ قولنده‌گی نسبی «بیوروقراتیك اولچوسی» اصلنده‌ن هیچ اوزگه‌رمه‌یدر. اونك ده‌موقراتلغی بزگه قدر یتیشه آلمایدر...

VIII که‌ره‌نسکی افندیم ، تورکستانلیله‌رنی استقلال کوره‌شی یولنده «یات ارکان حربیه‌له‌ری» باشلاب یورمه‌یدر. بزنی ساویت روسیه‌سی هه‌مده که‌ره‌نسکی‌نگ «بیوروقراتیك اولچوسی» بله‌ن قورماقچی بولغان روسیه‌سنده‌ن قاچیشغا هیچ بر یات ارکانی (قوماندانلغی) تشویق ایتمه‌یدر.

تورکستانده‌گی ساویت حکومتی روس ایشچیسی اسمنده‌ن حرکت ایتمه‌کده بولغان بر روس حکومتی‌در. بونی آتاقلی قوموٗنیست شالوا ایلیاوا اتفاق اجرا قومیته‌سینگ Vنچی سه‌سیه‌سنده آچیق سویله‌گه‌ن. وقتیله موسقوادا یاشاب تورگه‌ن یورتداشله‌رم واسطه‌سیله مه‌نگه تورکیه‌ده‌گی ساویت سفارتنده مصلحتگذارلك وظیفه‌سینی تکلیف ایتمه‌ك أیسته‌گه‌ن شو ایلیاوا ، آوروپاده ساویتله‌ر-نگ تورکستانده‌گی سیاستله‌ری حقنده یالغان خبرله‌ر تارقاتوب یورگه‌نیمنی سویله‌مه‌کچی بولوب شونله‌رنی دیگه‌ن ایدی:

(اتفاق اجرا قومیته‌سینگ VI سه‌سیه‌سینگ مضبطه‌له‌رنده‌ن نقل ایتمه‌ه‌ن 21 نچی جلد ، 47-48 صحیفه‌له‌ر).

«اوزبیکستان جمهوریتنك (دیمه‌ك بوتون تورکستانك م. چ.) پرولیتاریاتسز ایشله‌مه‌کده بولغانینی اونوتمه‌سلك کیره‌ك. اوزبیکستا-نده «پرولیتاریات» آکلاشیلمایدرغان بر صنفدر. اوزبیکستانده یتیشکه‌ن اوزبیك ایشچیله‌ری یوقدر. او یرده‌گی ایشچیله‌ر کیلگیند-یله‌ردر.» بو حالده تورکستانده ساویت حکومتی کیمگه تایانادر؟

طبیعی ، مه‌نه شلو «کیلگه‌ن» عنصرله‌رگه. که‌ره‌نسکی‌نیک «روس ملی اوردوسی» دیب قبول ایتدیگی قیزیل اوردوگه تایانادر. یه‌نه شلو ساویت حکومتی بعضاً که‌ره‌نسکی غازیتاسندا هم «روس ملی منافعنی» مدافعه ایتوچی روس حکومتی بولوب کورونه‌در. مثلا: شرقی ختای تیمر یولی اوستنده ساویت حکومتی بله‌ن ختای آرا-سندا چیقغان تارتیشمادا بولغانی که‌بی. بزنیک اوچون بو حکومت هیچ بر زمان هیچ بر شرائط آستندا ملی بولوب کورینه آلمایدر. بوده ساویت حکومتیگه قاراشدا که‌ره‌نسکی بله‌ن بزنیک آرامزدا بولغان بر آیرما. شو نقطه‌ده موندِه‌ن بر آز زمان آول «دنی» غازیتاسیندا باسیلغان پروفه‌سور پروقوپوویچ‌نیک مقاله‌سینی ایسله-یمه‌ن. پروقوپوویچ ، ساویت حکومتی بله‌ن لهستان آراسندا سوغیش چیقارسا، ساویت حکومتی طرفنده بولیشنی اوز ملی وظیفه‌سی دیب بیله‌در. «دنی» غازیتاسی باشقارماسینیک‌ده پروفه‌سور پروقوپوویچ بله‌ن بر فکرده بولیشندا هیچ شبهه یوقدر. بزا یسه ساویت حکومتی ختای بله‌نمی ، لهستان بله‌نمی وه یا باشقا بر دولت بله‌نمی سوغیشقا کیرسه ، بزنی آچلق محاصره‌سی آستیغا آلوب قیرغان ، یورتیمزده مهاجرت سیاستی یوروتمه‌کده بولغان وه یورتمزده یوغرو‌ملار ترتیب ایتوب یورگه‌ن بو قانلی روس ساویت حکومتی تامانینی توتیشنی هیچ بر اویلی‌ده آلماسمز.

کوبده‌ن تورکستان استقلالی فکرنده بولغانم(*) حالدا روس ده‌موقراتیسی بله‌ن برگه ایشله‌شوب‌ده کیلدم. مه‌نی بو یولده‌ن که‌ره‌نسکی‌نیک «بیوروقراتیك آرشینی» هه‌م آیرماغان ایدی. فقط خالقمگه «حیوان»، «آرانغوتان» که‌بی اسمله‌ر بیریلیشی آرتیق صبر کاسه‌منی تولدیردی. تحقیرنیک بو قدریگه چیدی آلمادم. مه‌ن که‌ره‌نسکی‌نیک روسیه‌ده‌ن آیریلماقچی بولغان خلقله‌رنیک

(*) „Orient et Occident" ناملی پاریس مجموعه‌سینك 1923 نچی ییل 17 نچی سانیدا چیقتان مقاله‌مگه باقیلسین . م . چ .

ئەۋلاد گورۆپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

نمایندەلەریگە بولغان بوتون مراجعتلەریگە قارشو مطلقا کەرمەن. اونلەرنك هیچ بریسنی ایشیتمەیمەندە. او، کەرەنسکی، بوئدای حرکتلەری بلەن تورکستانلیلەر کوزندە یالغوز اوزینگ ساغنداگی میلیوقوفلارنی گنە ایمەس، سولنداگی چەرنوف حتا دان، آبروموویچلارگەچە بوتون روس دەموقراتیسینی قاپقارا قیلوب کورسەتوب اوتورەدر. سبب، تورکستان عامەسینگ نظریندە کەرەنسکی روس دەموقراسیسینگ «باریب تورگەنی»در.

بو کون بزنگ برگنە یولمز بار. اودە ملی قورتولوش یولیدر. ملی، مستقل تورکستان یاراتیش بزنگ غایەمزدر. ملتچیلك بزنك آینوقسا شخصاً مەنم — سیاسی مفکورەمزنگ سوگی ایمەس، باشیدر. اولاً ملی مقدراتمزنی اوز قولیمزدا بولوندیریشنی تأمین هەر بر تشبث وە آدیمیمزنگ اساسی شرطیدر.

کەرەنسکی بیلمەلیدرکە «حیوان»، «آرانغوتان»لار ملی بەنلك خاطرەلەرندەن یوقالمایدرغان وە یوقاتیلا آلمایدرغان نەرسەلەردر...

(بتدی)

چوقای اوغلی مصطفی

بورونغی چەکیست آغابیکوف خاطرەلارندان[1]

بز توبەندە بورونغی چەکیست آغابیکوفنگ خاطرەلارندان تورکستانمز بلەن علاقەدار کیچیك بر قسمنی نشر ایتەمز (2). بو پارچادا بورونغی بوخارا امیری بلەن قورباشیلاردان فضیل مخدوم وە کورشیرمەت (شیر محمد بیك)لەردەن بحث ایتیلەدر. بز بو آغا-

(1) آغابیکوف خاطرەلاری مطبوعات یوزیدە «Copyright by Agabekow» (« کوپیرەیت بای آغابیکوف ») اشارەسی بلەن یازیلماقدا، دیمەك آغابیکوفنگ رخصتیسز اونگ خاطرەلارندان مطبوعاتدا فائدەلەنیب بولمایدر. اونگچون بز هەم خاطرە ایگەسیگە مراجعت ایتب « یاش تورکستان » صحیفەلریدە تورکستانگە قاراشلی یېرلەرینی باسماققا رخصت ساتیب آلدق. آغابیکوفنگ اصل اسمی «آروتونوف» در. باشقارما.

(2) « یاش تورکستان » نگ کیلەجەك سانیدا تاغین بر نیچە قسمەلەرینی نشر ایتەجەکمز.

بیکوفنك شیر محمد بیك توغروسیدەگی خبرینك بزگە آغیر تأثیر ایتکەنینی طبیعی یاشیرا آلمایمز (بو حال بوتون تورکستانلیلەرگە هەم شوندەی تأثیر قیلسا کیرەك). بوخارا امیرینك یالغاندا کەم برحاکمیت ایسی اوچون اوز ناموسیگەچە ساتیشغا حاضر بولغانی هیچ بر تورکستانلی شبهە ایتمەیدر. فقط شیر محمد بیکنێک بر مذاکرەچاماسیدا بولشەویك چەقاسینك توزاغیغا توشوب قالغانلغی خبری بزنی کوب متأثر قیلدی.

شیر محمد بیکنێک کەتتە سیاسی تجربەسی بولماغانلیغینی بیلەمز. شیر محمد بیکنك اوستندە، روس بولشەویك حکمرانلغیغا قارشو اونك قوماندانی آستیدا کورەشوب أولگەن میڭلەرچە تورکستان شهیدلەرینك قانی مسئولیتی باریلیغیندان، بو شهید یورتداشلارینك قانی کورشیرمەتکە بوتون حرکتلەرندە کوب احتیاطلی بولوشینی وە روس چەکیستلەریگە اصلا یولوقماسلیغینی امر ایتەر ایدی.

مەنە آغابیکوفنك دیگەنلەری:

«معلوماتمزگە قاراغاندا کورشیرمەتنك قولندا، فەرغانە باسماچیلارینی ادارە ایتوب یورگەن چاغلار اوزیگە یاردەم بیریش حقیدە، هندستان حکومتی بلەن قیلنغان بر معاهدەنك نسخەسی بولیش کیرەك ایدی. اونگچون کورشیرمەت بزنی کوب قیزیقترار ایدی. اونگلە مذاکرەگە باشلادق وە بوندەی بر وثیقەنك بولماغانی تیزگنە آڭلاشیلدی. لاکین بو آگەنتلەرنی (فضیل مخدوم بلەن کورشیرمەتنی) قویوب یوبارماسدان اولەرنی بوخارا امیرینك ایزیگە سالیب ایشلەتدك...»

بولشەویکلەر (اساس اعتباریلە هەممەسی چەکیستلەر) کورشیرمەتنی هەر قاندای بر مذاکرەگە چاقیرغان بولا بیلیرلەر. حقیقتدە هەم کابلدەگی ساویت سفارتی وقتیلە کورشیرمەت بلەن بر صلح مذاکرەسی یوروتکەن ایدی. بو صلح مذاکرەسینك اساسی شرطلەرندەن بری‌دە «هند حکومتی بلەن بولغان معاهدە»نی ساویت حکومتیگە بیریش مسئلەسی‌دە بولابیلیر. طبیعی بوندای بر معاهدە اورتادا یوقدی. فقط باشدا یەرەشیش مقصدی بلەن مذاکرەگە کیریشگەن بولشەویکلەر سیاسی کەتتە تجربەگە ایگە بولماغان کورشیرمەتنی،

ئەۋلاد گۈزۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

آغابیکوفنك دیدیگی کەبی، بوخارا امیرینك ایزیگه سالیب یوبارغانلار.

بوخارا امیری تورکستان (بوخارا هەم داخل بولغان حالدا) ملی استقلالینك الڭ یامان دوشمانیدر. چونکه ملی مستقل تورکستان بونڈای ملعون بر امیرگه نه تاج، نه تخت وه نەدە حاکمیت بیرەدر. بونی بز جودە یاخشی بیلگەنیمز کەبی کورشیرمەتدە بونی بزدەن آز بیلمەیدر. کورشیرمەت چەکیستلەرگه امیرنی توتوب بیریشنی وعد ایتکەن بولسا، او بو صورتله ایسکی روس چارلغی آگەتندەن وە اوز یورتینك استقلال دوشمانندان قوتولغان بولوشینی اویله‌گەنلگی ممکندر. فقط بوتون تورکستانلیلەر، بوخارا امیریگه قارشو بولسالار هەم، بولشەویك چەکیستلەری بلەن آڭلاشماسلقلاری وە هیچ بر تورلو مذاکرەگە کیرمەسلکلەری کیرەك.

بز حقیقی تورکستان ملتچیسی بولغان شیر محمد بیکنڭ بو چەکیستلەر تامانیدان اونڭ اوستیگه آتیلماقدا بولغان افلاس داغنی تازالاب آلاجاغیغا ایناناٸز.

اوز قوماندانسی آستیدا یورتی اوچون ظالملارغا قارشو کورەشکەن میڭلەرچە شهید یورتداشلارینڭ قانیدە شیر محمد بیکدەن بونڈای افلاس داغنی تازالاب تاشلاشنی طلب ایتەدر.

بوقاریدا شیر محمدبیك حقندە سویله‌گەنلەریمزنی، طبیعی، فضیل مخدومگه هەم ئەیتەمز. «یاش تورکستان»

تورکستان وە آفغانستاندەگی ایش (*)

میرآلای حسن

کابلدا آفغان حربی ایشلەر نظارتندە خدمت ایتوچی سابق تورك اوردوسی ضابطلەرندەن میر آلای حسن افندینی گه. پە. ئو. (چەقا)دە خدمت اوچون ایشگه تارتیشغا موفق بولدم. میرآلای حسن

(*) «یوسلەدنیه نووستی» غازیتاسینك 3 نچی اوقتوبردەگی نومیرندەن آلندی.

بيك انور پاشا حرکتی چاغيدا اونڭ قول آستيدا ايشلەدی. انور پاشا شهيد توشکەندەن سوڭ آفغانستانغا اوتوب او يېردە آفغان خدمتيگە کيردی. تورکستان باسماچيلاريدان کوپی اونی تانيرلار-دی. اونڭچون کابلگە کيلگەن زمان اونڭ اويىدە قونارلاردی. باسماچيلاردان فضيل مخدومدە اونڭ اويندە ياشار ايدی.

حسن بيکنڭ ياردمی بلەن آول فضيل مخدومنی سوگراادا کورشيرمەتنی قازاندق. معلوماتيمزغا قاراغاندا کورشيرمەتنڭ قولندا، اوفەرغانە باسماچيلارينی ادارە ايتەر ايکەن هندستان حکومتی بلەن اوزيگە ياردم بيريش حقيدە قيلغان معاهدە بوليش کيرەك ايدی. اونڭ اوچون کورشيرمەت بزنی کوب قيزيقترار ايدی. بز اونی قازانغاندان سوڭ شو معاهدەنی قولغا توشوروب، لوندوندە نشر ايتلگەن «زينوويەف مکتوبيگە» قارشو، نشر ايتمەکچی ايدك (*) کورشيرمەت بلەن مذاکرە باشلاندی. آز وقت ايچندە آڭلاشيلدی، کە بوندای بر وثيقە هيچ بولماغان ايکەن. بونيڭلەدە او آگەنتلەرنی (فضيل مخدوم بلەن کورشيرمەتنی) قويوب يوبارماسدان بوخارا اميرينك ايزيگە توشوروب فائدەلاندق. بو يولدا بوخارا اميرينی هيچ کورە آلماغان فضيل مخدوم جودە کوب غيرت کورسەتدی.

بوخارا اميری بلەن مذاکرە

1925 نچی ييل اورتالارندا قوليمغا ايکی تکليف کيلدی: برنچيسی بوخارا اميری وکيلينك تکليفی ايدی. بو تکليفدە امير بزنك بلەن يەرەشيشگە حاضر بولغانينی بيلديرەر ايدی. فقط بونڭ اوچون ايکی شرط قويار ايدی. بو شرطنڭ بريسی اونگە تقاعد معاشی بيريليشی، ايکنچيسی يالغاندا کەم بولسا هەم بوخارانڭ کيچيك بر قسمی اوستندە امير حاکميت حقينڭ تانيليشی ايدی. امير آفغا-نستان حکومتيندەن آيدا 14 ميڭ روپيە معاش آلوب تورەر ايدی.

(*) «زينوويەف مکتوبی».

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

اونگچون مەندە اونگ یالغانداکەم بولسا هەم طلب ایتکەنحاکمیت حقینی بوتونلەی رد ایتوب، یالغوز اونگە معاش بیریش حقندەگنە مذاکرە یوروتدم. ایکنچی تکلیف بولسا فضیل مخدومدەن کیلگەن ایدی. بو کشی یا امیرنی اولدیریش وە یادا اونی آلداب ساویت توپراغیغا اوتکەزیب یوباریشنی تکلیف ایتەر ایدی. مەن هەر ایکی تکلیفنیدە درحال موسقواغا بیلدیردم. موسقوادان کیلگەن جەوابدە ساویت حکومتینك بوخارا امیری بلەن هیچ بر تورلی آگلاشوغا کیریشمەکچی بولماغانلغی وە امیرنی یوق قیلیش مسئلەسیندە بولسا، اساس اعتباریلە، موسقوانك قارشو بولماغانلغی بیلدیریلیب، بو پلاننی ایشگە آشیریش مەنم اختیاریمگە بیریلدی. آما بو ایشدە ساویت حکومتینگ کابلدەگی سفیرینگ راضیلغی بلەن حرکت قیلیشم شرط قویولدی. مەن بو مسئلەنی موسقوانك کابل سفیری ستارك (Stark) بلەندە مذاکرە ایتدم. او هەم اساس اعتباریلە بو مسئلەگە قارشو بولماغانینی بیلدیردی. فقط امیرنی یوق قیلیش اوچون موفقراق بر فرصتنی کوتوشیمنی سویلەدی. او بو ایشنك «آفغانستان وە باشقا بعضی حکومتلەر بلەن ساویت حکومتینگ آراسی بوزولوش احتمالی آز بولغان بر آندا بەجەریلیشینی لازم تاپدی».

«یاش تورکستان» باشقارماسی بورونغی چەکیست آغابیکوف (آروتیونوف)دەن خصوصی مکتوب آرقلی اونگ سابق بوخارا امیری وە کورشیرمەت بلەن قاندای مناسبتگە کیریشکەنلگی توغرسیدە معلومات سورەگەن ایدی. آغابیکوفدەن او مکتوبگە توبەندەگی جوابنی آلدق:

10. 6. 30.

Г-ну Мустафа Чокаеву.

Отвечаю на Ваши вопрос:

1) Фамилию представителя эмира бухарского я не помню. Помню, что был у него „Диван Беги". Переговоры происходили летом 1925 года.
2) Периговоры с Курширматом я вел лично в доме Хасан-эфенди, в присутствии хозяина дома, Фузаил-Максума и брата Курширмата. Встречался несколько раз. Деньги ему передавал также лично.

Примите мое уважение Г. Агабеков.

ترجمەسی:

مصطفی چوقای بیك!

سوراقلارگزغا توبەندەگی جاوابلارنی قایتارامەن:

(1) بوخارا امیری وکیلینك اسمینی اونوتکەنمەن. فقط او وکیلنك امیر «دیوان بیگی» بولغانینی ایسلەیمەن. امیر وکیلی بلەن 1925 نچی ییلینگ یازیندا کوروشکەن وە سویلەشکەن ایدیم.

(2) کورشیرمەت بلەن حسن افندی اویندە، اوی ایگەسی، فضیل مخدوم وە کورشیرمەت‌نك قارداشی (1) حضورندە یوزما-یوز سویلەشدم. (کورشیرمەت بلەن) بر نیچە مرتبە کوروشدم. بولنیدە (کورشیرمەتگە) اوزیم بیردم. حرمتلە غ. آغابیکوف.

ادبی بولم:

تورکستان قورباشیلاریغا

(یاشلاردان)

یورتینگ ایرکی اوچون چیندەن بیل باغلاغان،
آرسلان تیمورلەریمزك یولباشچیسی بولغان،
شوردریا(1) بوییدان آلتایغا آت قویغان،
ای مغرز، او تورك اوغلو، قوماندان!

*

بز قورتولوش یولیدا چارچاماس یولچیمز،
بزگە بو یولدا تورغاق او گوزەل یورتیمز،
قارا قارتال ضربیگە سارسیلماس توکیمز،
قیزیل تیکەننی ییندچەر بو آیاقلاریمز!

*

اوروسنك یولیمزغا چقارغان توسقونی
قالین تیمر، بولاتدان یەسەلگەن بولسادا

---

(1) کورشیرمەت قارداشینگ (اوکەسینگ) اسمی نور محمد (نورمەت) در. باشقارما.

(2) شوردریا = حزر دیگزی.

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

یوکسه‌ك تاغلاردان تاغقا اوزایغان بولسادا
پارچالار قایریلماس بو یاش بیله کله‌ریمز!
*
زه‌کله‌مه‌س نه‌یزه‌مزله قووامز قانخورنی
بو یورت یزگه‌در، بز اوگا ایگه بولغونچا!
کیلگیندی یالماغوزلار یورتده قالماغونچا
کیرمه‌س اصلا قینغا بو قلیچله‌ریمز!

استانبول — 1928 — 15 اوقتوبر ایلته‌ر.

تیشقی خبرله‌ر

I ابراهیم بیك قامالغان. کابلدان آلدیغمز خبرگه قاراغاندا بورونغی بوخارا امیری طرفداری وه آتاقلی قورباشی ابراهیم‌بیك آفغان حکومتی تامانیدان قاماقغا آلینمشدر.

II بو قاندای گه‌پ؟ فینچه „Helsinki Sonomat“ غازیتاسینك 30. 9. 26 تاریخلی 259 نومروسینده توبه‌نده‌گی قیزیق بر خبرنی اوقودق:

«شو کونله‌رده استونیاگه ساویت روسیه‌سنده‌ن، بوخارادان عالم ادریس (1)(Alimidris) کیلدی. مقصدی بوخارالیلارنگ به‌رلینده بولاجاق مجلسله‌ریگه بارماقدر. بونلار جمعیت اقوامغاخصوصی بر هیئت یوبارماقچیلار. بو هیئت بوخارانك حاضرگی حالینی حل ایتمه‌ك اوچون مسئله‌نی بین‌الملل ایتدیریب آلیشنی اوتونه‌جه‌کمش.

ساویت روسیه بوخارانی اشغال ایتکه‌ن وه بوتون بارلیغینی تالاغان ایدی. امیرده اول وقت آفغانستانغا قاچقان ایدی. بوخارالیلارنك تشبثله‌ری استقلاللارینی وه اوز یرله‌رینی کیری قایتاروب

(1) بو یرده آتالغان عالم ادریس وقتیله ساویت حکومتی تامانیدان بوخارا معارف وکالتی رئیسی تعیین ایتلیب به‌رلینگه یوباریلغان بولشه‌ویك مأموری عالم جان ادریسی ایمه‌سمی ایکه‌ن؟ باشقارما.

آلیش اوچون ساویت روسیه‌گه قارشو کوره‌شده یاردم سوره‌مه‌کدر. عالم ادریس بر هفته ناروادا توردی. ناروادا بوخارا مهاجرله‌ری‌ده باردر».

باشقارما: سابق بوخارا امیری «دیوان بیگی»نك ساویت چه‌قاسیگه یه‌لینب، بورونغی ساویت مأمورله‌ری عالم جان ادریسی بله‌ن اوزینی «بوخارا گه‌نه‌رالی» آتاب یورگه‌ن حاجی مقیم‌بای لارنی امیر فائده‌سی اوچون جمعیت اقوامغا مراجعت ایتدیریب یورگه‌نی سابق بوخارا امیری وه روس گه‌نه‌رالی سید میر عالم‌نگ کیم ایکه‌نلگینی آچیق کورسه‌تمه‌سمی؟

خبرله‌ر بولیمی:

تورکستان خبرلری

قازاغستانك اون ییللق بایرامی آلدیندا بولشه‌ویك غازیتالاری ساویت حکومتینك قازاقلار آراسنداگی «یوتوقله‌رینی» ساناشغا باشلادیلار. «یوتوقلەر»نگ برنچی قاتاریدا قازاغستانداگی «ملتله‌ر دوستلغی» یعنی قازاقلار بله‌ن روسله‌رنگ «اورتاقلغی» توره‌دو. بو مسئله حقیده «ئه‌کبه‌کچی قازاق» غازیتاسینگ 24 هه‌م 25 آوغوست نومروله‌ریده غاینظر اوغلی مصطفی دیگه‌ن بریسی تامانیدان «ایکی کیلومه‌تر» اوزونلغندا مقاله‌لەر یازیلمشدر.

ساویت حکومتینگ ملی سیاستی آرقاسیدا قازاقلار بله‌ن روسله‌ر آراسینداگی «ناراضیلقلار بوتونله‌ی یوقاتیلدی» دیگه‌ن غاینظر اوغلی، اوزینگ یالغانچیلیغینی تصدیق ایتمه‌ك اوچون مثال اولاراق، موسقوا قوموونیست آقاده‌میسی اوقوچیلاریدان چاقابای اوغلینك بر قونفرانسده: «قازاغستاندا ملتله‌ر مناسباتی توزه‌له‌س حالغا ئه‌یله‌نیب کیتکه‌ن. آینوقسا قازاقلار بله‌ن روسله‌ر مناسبتی» دیب سویله‌گه‌ن سوزله‌رینی کتیرمشدر.

موسقوا قوموونیست آقاده‌میاسنداگی چاقابای اوغلینك قازاق-

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

روس مناسباتی حقنده قناعتی شو بولسا قازاغستان ایچنده‌گی قازاق یاشلاریمزنك بوکونگی «یوتوقله‌ر»گه قاراشلاری قاندای ایکه‌ن؟ بو سوراقنك جاوابینی‌ده غایبنظر اوغلینك مقاله‌رینده تاپیش ممکندر. غایبنظر اوغلی سه‌مه‌ی دائره‌سنده‌گی قازاق یاش قوممونیستلاردان شکایتله‌ر ایته‌در. قازاق قومسومولاری «یوقاری» اورونله‌رگه یوبارغان مکتوبله‌ریده مه‌نه شوندای «انقلابگه تیسکه‌ری» سوزله‌رنی یازغانلارمش: «حکومتنك وعد ایتکه‌ن قازاق عسکری قایدا؟ وعد ایتلگه‌ن مختاریت قاییردا قالدی؟ بو وعدله‌ر قازاقلارنی وقتنچه قوواتیریشدان باشقا بر نه‌رسه‌گه یارامادی. قازاغستاننی «ایله‌ب-بیله‌ب» اوتورگه‌ن یالغوز فرقه اورونله‌ریدر. فرقه حکومت باشیغا اوز کشیله‌رینی گنه اوتقوزادر. فرقه باشندا روسله‌ر اوتوره‌درله‌ر. قازاغستاننگ آچقیچی غالاشچوکین قولیندا و. س...»

موسقوا قوممونیست آقاده‌میسی منبرنده‌ن سویله‌نگه‌ن سوزله‌ر وه قازاغستانداگی یاش یورتداشلاریمزنگ «یوقاری» اورونله‌رگه یازغان مکتوبله‌رنده‌گی بارچا حقیقتله‌ر «تورکستان ملی بیرلگی» («تمب»)نگ کوبده‌ن ئه‌یتب وه یازوب کیلگه‌ن فکریدر.

بزله‌ر بو تاماندا، اونله‌ر یورتیمزنگ ایچنده بولا توروب هه‌ممه‌مزنگ بر وه تیگ توشونیشمز، «تمب»نگ توتگه‌ن یولی وه غایه‌سینگ توغری هه‌م ساغلام ایکه‌نلگینگ جانلی شاهدیدر.

*

«ئه‌گبه‌کچی قازاق» غازیتاسینگ 25 آوغوست نومروسنده‌ن توبه‌نده‌گی معلوماتلارنی آلامز:

1) ساویت حکومتینگ بیش ییللق پلانی بویونچه (۱) 3 ییل ایچنده 5 یوز 44 میگ کوچه‌به خوجالقلار ییرله‌شتریلمه‌کچی. یالغوز شو ییل ایچنده 84 میگ خوجالق ییرله‌شتریلمه‌کچی ایدی. فقط بو

(۱) بو پلان حقیده «یاش تورکستان»نگ اوتکه‌ن سانیدا باسیلغان تیمور اوغلی مقاله‌سیگه باقیلسین. باشقارما.

ايشگه ايمديگنه باشلانغانيدان 84 ميگنگ اوندەن بريسى هەم يېرلە-
شتريله آلينماياجاقدر.
بونيگله برابر شونى هەم ئەيتب اوتيش كيرەك، كه بيش ييللق
پلان بويونچه قازاغستاننگ يالغوز «تورك-سيب» تيمير يولى اوته-
درگەن بولوميگه 400ميگ روس موجيكلەرى كيترىلەجەكدر.
2) اوتكەن 1927، 28، 29 ييلللاريدا قازاغستاندا 257 ميگ
615 خوجالق يېرلەشتريلگەن. بو يېرلەشتريلگەنلەرنگ 102 ميگ
210ى قازاقلاردان قالغانلارينگ كوپى روسلەردەندر.
3) «تورك-سيب» تيمر يولينى بولشەويكلەر «قازاق يولى» ديب
باقيريب-چاقيريب يورمەكچى بولادرلار. كورەيليكچى، بو «قازاق
يولى»دا قانچا قازاق خدمت ايتەر ايكەن؟
«تورك-سيب»دە هەممەسى بولوب 16 ميگ 786 كشى ايشلە-
يدرلەر. بونلەرنگ يوزدە 19 ياريمى قازاق ايشچيلەريدر. «ئەگبە-
كچى قازاق» بو «يوزدە 19 ياريم»نى آچيقراق قيلوب كورسەتيشگە
اويەلگەن بولسا كيرەك. چونكە 16 ميگ 786 نگ يوزدە 19
ياريمى 3300 دەنگنە عبارتدر.
4) «ئەمبانەفت» اوجاقلاريدا چاليشادرغان 2706 نفر ايشچينك
1406 نفرى قازاقلاردر. فقط توزوكرەك اوروندەگى قازاقلار
روس ايشچيلەرينك يوزدە سكزينى هەم تشكيل ايتە آلماسلارايكەن.
(7,9 %).
5) قارساقباى قورغاشين، ميس ... معدن اوجاقلارنداگى 2317
ايشچينك يارميدان كوپى قازاقلاردر. لاكن توزوكرەك اورونده-
گى قازاقلار بوتون روس ايشچيلەرينك يوزدە آلتى ياريمينىدا
آشماسلار ايكەن.
6) قازاغستانداگى اداره ايشلەريدە قازاقلارنك اهميتينى بيلمەك
اوچون توبەندەگى رقملەر بزگه كەتتە ياردەم بيرەدر: قازاغستان
دائره ساويت محكمەلەريندە (باشقارما لاريندا) قازاق مأمورلەرى

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

يوزده يگرمه بيشدەن بر آز آرتوغراق (25,2%) ايكەنلەر. كوچير وه اوى تازا لاغوچيلار كەبى خدمتكارلەرنك‌دە بوحسابغا كير گيزيلگەنى اونوتولمەسلك كيرەك.

اوقروغلاردا (دائرەلەردە) گى مسئول ايشچيلەرنك يوزده 36 سى قازاقلاردر (قازاغستاندا 11 دائره «اوقروغ» بار).

7) قازاغستانداگى فرقه ايشيگه كيلسەك توبەندەگى رقملەرنى كورەمز: قازاق فرقه اعضالارى 19 مينگ 20 كشى. ديمەك قازاغستانداگى فرقه اعضالارينگ يوزده 43 (ياريمدان آز)ى قازاقلاردر.

يوقاريدا كيتريلگەن رقملەرگه نظر سالينسا، سەمەى دائرەسندەگى ياش قازاق قومسومولالارينگ «يوقارى» اورونلەرگه يازغان مكتوبلەرندەگى سوزلەرينگ كەتته دليللەرگه نيگيزلەنگەنلگى آپ آچيق كورونوب توروبدر.

I — بورت خائنى. قازاغستان فرقه كاتبى آزموقان قوراميس اوغلى حقنده بز «ياش توركستان»نگ برنچى سانيدا ياق يازغان وه اونى ايسكى شارلاتان باختيجان قاراتاينك معنوى اوغلى وه افلاس كوللباى توغوسنك سوت اينيسى ديب آتاغان ايدك. (بو آتالغانلارنك هەر ايكيسى‌دە قازاق چوللەرندەگى قوممونيستلارنك كەتتەلەريدەن بولوب روس بولشەويكلەرينك ايگ كوب سيوگەنلەرندەندر.) مەنه شو ياش خائن قوراميس اوغلى 10 نچى ايولده موسقواداگى 16 نچى فرقه قونغرەسى مجلسيده بر نطق سويلەگەن. او نطقنده: «بز قازاغستاندا آدەمسزلقدان قينالماقدامز. اهاليسى تيغيز بولغان رايونلاردان (يعنى روسيەدەن) قازاغستانغا كوب مهاجرلەر كيتريش كيرەك» ديگەن.

قازاق چوللەرندەگى اهاليدەن اوچده بريسينگ ساويت‌حكومتى سياستى آرقاسيدا قيريليب كيتكەنينى بو خائننگ اوزى هەم

جوده یاخشی بیله‌در. باشقاچاراق ایتکه‌نده قازاغستاندا‌گی آده‌مسزلق موسقوا سیاستینك نتیجه‌سیدر. موسقوا بولشه‌ویکله‌ری اونسزده چارلق مهاجرت سیاستینی دوام ایتدیرمه‌کده‌له‌ر. یورت خائنی آزموقانغا بو یتوشمه‌س که‌بی او اوز تامانیدان اوتونچ هه‌م قیلوب قویغان.

II– **اوتورتیسمه.** تورکستاننك قازاقلار قسمنده أڭ مهم ایش کوچه‌به وه یاریم کوچه‌به چاروالیقلارنی اوتورتیش ایشیدر. ساویت حکومتی بو توغریده کوب سویله‌دی. فقط قازاقلارمزنی اوز توپراغیغا ایگه قیلادرغان حقیقی ایش میدانیده بوکونگه‌چه هیچ بر نه‌رسه ایشله‌نمه‌گه‌ن. "Sovietskaja Step„ غازیتاسی 19 نچی ایول نومروسنده «کوچه‌به خوجالیقلارنی اوتورتیش پلانی بوکونگه‌چه 6 تاپقیر توزولدی. اداره‌له‌رنك کوبی بو ایشگه جدی قاراماید‌رلار» دیب یازادر. فرقه قومیته‌سی اوتکه‌ن ییل 6 نویابرده بو اوتورتیش ایشنده کوروله‌درگه‌ن عملی چاره‌له‌رنی بر-بر ساناب چیقارغان ایدی. 1930نچی ییل غینوارده قازاغستان اجرا قومیته‌سی اوتورتیش ایشله‌رینك توقتاوسز به‌جه‌ریلیشی حقیده قایتادان بویوروقله‌ر چیقاردی. 25 نچی فیبرالده فرقه قومیته‌سی بیوروسی هیچ بر یرده هیچ بر آدمنك بو ایشگه جدی قاراماغانلیغینی یوزه‌گه چیقارغاچ قایتادان امرله‌ر بیریلدی. باری بر هیچ بر قیمیللاش‌ایزی کورونمه‌یدر. بو ییل ایچنده 84340 خوجالقنك اوتورتیلیشی کیره‌ك ایدی. سیردریا، سه‌مه‌ی، که‌ره‌که‌و، قوستانای، آقتوبا وه باشقا اوقروغلاردان «اوتورتیش پلانی اوخلاب قالغان» دیگه‌ن خبرله‌ر بیریله‌در. حتی قازاغستاننگ مرکزی آلماتا یانداگی قاسته‌ك رایونندا بو اوتورتیش پلانینی توختاتوب قویغانلار. «ساویتسکه‌یه سته‌پ» غازیتاسینگ 116 نچی نومروسیده بو رایونداگی اوتورتیش‌ایشله‌ری حقنده مه‌نه شو توبه‌نده‌گیله‌رنی اوقیسز:

اوتکه‌ن ییلنك اوتورتیش ایشله‌ری «بویوك روس» ملتچیلگی تأثیری آستندا به‌جه‌ریلدی. قازاقلارغا یامان کوز بله‌ن قاراش بر

ئەۋلاد گۈزۈپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

ياقدا تورسون ، پیر بولوچی ، روس بولشەویکی ، قازاق قولخوزیغا تیوشلی 190 هەکتار یېرنی قوشنی روس قیشلاغی فائدەسیگەبیردی.

10 تینلك كوموش پول تاپیلغاندا آدملارنی توتوب آتماقدا بولغان ساویت روسیه دیکتاتوراسی اوتورتیش پلانینی توختاتوچی بونیڭله كوچەبە وە یاریم كوچەبە قازاق یوقسوللارینڭ تهلکه قارشوسندا قالیشلاریغا سبب بولوچی حتی قازاق قولخوزی یېرینی تارتوب آلوب روسلەرگە بیروچی (مثلا قاستەك رایوندا) لەرنی مسئو-لیتگە هەم تارتمایدر. مەنە بو ، تورکستاندە روس پرولەتار دیکتاتور-لیغینك حقیقی كورونوشیدر.

III– ژوبیلەی پیەسی. قازاغستانڭ اون ییللغی مناسبتیله قازاقشیوە-سندە پیەس یازیش مسابقەسی آچیلغان. پیەسدە قازاغستانڭ اون یللق اجتماعی ، اقتصادی یوتوقلەری تصویر ایتلیش كیرەك.

I نچیلکنی قازانغان اثرگە 1000 سوم
II نچیلکنی قازانغان اثرگە 500 سوم
III نچیلکنی قازانغان اثرگە 300 سوم
VI نچیلکنی قازانغان اثرگە 200 سوم مکافات بیریلەر ایمش.

اجتماعی وە اقتصادی یوتوق دیگەندە قازاق یېرلەرینڭ روس مهاجرلەریگە زور بلەن آلیب بیریلیشینی ، كوچەبە قازاقلارنڭ اوتورتیش ایشلەرینی توزلی یوللار بلەن توختاتیلوب اوتورولگەنینی وە قازاقلارمز روحندە قاندای یوللار بلەن روس دوشمانلغی توغدیر-یلماقدا بولغانینی ایرین-برین كورسەتوب چیقارلق جسارتلی بر محرر تاپیلارمیکەن؟!

فقط ساویت مکافاتینی آلماقچی بولغانلار ، طبیعی ، تورکستا-ندەگی روس پرولەتار دیکتاتوراسینی ماقتاشلاری وە بو روس دیکتاتوراسینك بوزوقلق هەم بوتون یاراماسلقلارینی خائن آزموقان كەبی یوتوقلەر قاتاریغا ساناشلای كیرەك.

IV «تورك-سيب» يولى «استالين» آتالاقچى توركستان غازيتالارى.

«توركستان-سىبيريا» سوزلەرندەن قيسقارتيريلغان «تورك-سيب» يو-لينك «ستالين» آتالماقچى بولغانينى يازادرلار. يورتيمزدە قبيله سيا-ستى يوروتوليشكه باشلانغاندانبرى «توركستان» سوزينى آغيزغا آليش وە كاغازغا يازيش روس حاكميتى آستندا ايزيلمه‌كدە بولغان بختسز خلقمزگه ياساق قيلنغان يعنى آلتى ييلدانبرى «توركستان» سوزينى ساويت آتاماسى تانيماى باشلاغان. فقط ساويت حكومتى مستملكه‌لەرندەگى «يوتوقلەرينى» چيت اولكه‌لەردە پروپاغاندا قيلما-قچى بولغاندا، ايستەمەسە هەم، يورتيمزنى اوز تاريخى اسمى بلەن آتاش مجبوريتندە قالغان وە قالاجاقدر. مثلا «تورك-سيب» فيلميدە توركستاندەگى قبيله جمهوريتلەريدەن بر آغيز هەم بحث ايتلمه‌يدر. او فيلمدە پارچالانماغان وە روسلەر آرقاسيدا يوكسه‌لمه‌كدە (؟!) بولغان روسيه «توركستان»ى كورسه‌تيله‌در.

بوتون توركستانليلەر ملى استقلال اوچون روسيه وە حاكم روسلەر بلەن كورەشيب توره‌درلەر. موسقوانك يورتيمزدە يوروتمه-كدە بولغان قبيله سياستى هيچ بر آن بزنك ملى استقلال عشقيمزنى سونديره آلمادى وە سونديره آلماسدا...

موسقوا بولشه‌ويكلەرى تورلو ناگراگبازلقلار بلەن آولچه عزيز يورتيمزنى باسوب آلديلار وە بوكوندە قيرغين، آچلق وە روسلەشتريش سياستلەرى آرقاسيدا ايليمزنىدە يوق قيلماقچيلار. بودە روسلەرنك ايشدە كورونوشى!

نظرياتدە هەم بونك اوزيگنەسى: «توركستان-سىبيريا»نى روس آغيزيغا سيغارلق بولسون ديب «تورك-سيب» حاليدا ساويتلاشتىرديلار. يعنى «تورك»نگ آولچه «ستان»(يورت)ينى آلغانلار ايدى. ايمدى-دە «تورك»نگ اوزينى يوق قيلماقچى بولادرلار. مەنه بودە موسقوا روسلەرينك هەم ايچ هەمدە تيش يوزينى بزگه آينق كورسه‌تەدرگەن «علامت»لەردەن بريسيدر.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

V تورکمەنستانی عشق آباددا چیقادرغان «تورکمەنستان»
غازیتاسی بر قانچا نومرولەرندە تورکمەن ایشچیلەرینك توختاوسز
تعقیب ایتلیشلەرندەن شکایت ایتمەکدەدر. مثلا تاجی نظر قیزی بلەن
بەککی اوراز اوغلی دیگەن ایکی تورکمەن ایشچیسی ییللەردەنبری
قوئوپەراتیفدە ایشلەب کیلگەنلەر. بر یرگە تعیین ایتلگەن روس
ایشچیلەری او بیلگیلەنگەن یرگە بارماغانلار. شو روس ایشچیلە-
رینك بارماغان یریگە ایکی تورکمەن ایشچیسینی، ییللەردەن بویان
ایشلەب تورگەن وظیفەسیدەن آیروب، یوبارماقچی بولغانلار. او-
نلاردا بارماق ایستەمەگەنلەر. مەنە شو گناهی اوچون ایکی تورکمەن
ایشچیسینی وظیفەسی باشیدان قولاب یوبارغانلار.
«تورکمەنستان» غازیتاسی روس ایشچیلەرینك یرلی ایشچیلەر-
گە قیلغان قوپال معاملەلەرندەن وە باشقارمالارنی ملیلەشتریش
ایشینك کیتیشندەندە شکایت ایتمەکدەدر. بو سوگغی مسئلەگە
«تورکمەنستان» غازیتاسی 13 نچی آوغوستدەگی نومروسندە او-
زوننە بر مقالە باغیشلاغان. «تورکمەنستان» غازیتاسی «ادارەلەرنی
ملیلەشتریش ایشندە تورکمەنستان، بوتون ساویت جمهوریتلەری ایچندە
ألڭ کیریدە تورەدر» دیدر. تورکمەنستان مرکزی عشق آبادنك
اوزندە ادارەلەر بوکونگەچە بولسا-بولسا یوزدە 10-15 یرلەشتر-
یلگەن. بعضی ادارەلەردە تورکمەنچە بیلەدرگەن 1-2 آدم کوروب
قالیش نادر حاللارداندر. رایونلارداگی یرلیلەشتریش ایشی ایسە
سویلەب اوتوروشکە هەم آرزیمایدر. مثلا «دەناو» رایوندە بوتون
ادارەلەردە، اجرا قومیتەسیدە، رایون قولخوزندا، یر-سو ایشلەری
ادارەسندە، آغرونوملار اتفاقندە، پاختاچیلار شرکتندە حتی قیزیل
چایخانەلەردە بر آغیز هەم تورکمەنچە بیلمەیدرگەن آدملار اوتورە-
درلەر. اوز ایشلەری، دردلەری حقندە سویلەشمەك اوچون کیلگەن
دهقانلار هیچ کیم بلەن آگلاشا آلمای باش آغریسی بلەن قایتوب
کیتەدرلەر. دەناو قولخوزی رئیسی اورونباساری تروشکین تور-

کمەن خاتون-قیز لارینی ایشگە آلیشدان بوتونلەی باش تارتادر. تورکمەن آوولیغا یوباریلغان یازو لارنك بوتونیسی روسچەدر؛ هیچ کیم آڭلامایدر.

VI *تورکیە حکومتینك مراجعتی* «تورکمەنستان» غازیتاسینك 16 ایول نومروسندە، آفغانستان وە ایرانگە قاچقان تورکمەنلەرنیڭ مالٔ وە ملکلەرینك اوزلاریغا قایتاریلیشی حقندە تورکمەنستان حکومتینك امری باسیلوب چیقدی. بو مراجعتنامەدە، تورکمەنستاندەن چیقوب کیتکەن مالٔ وە ملکلەرینی قایتاروب بیرەجەگی کەبی اونلەرگە اوز آلورلار، دیلەدر. حکومت بو قایتوب کیلوچی دهقانلارغا قویوب کیتکەن مالٔ وە ملکلەرینی قایتاروب بیرگەنی کەبی اونلەرگە اوز خوجالقلارینی قوروش اوچون ایکین اسبابی وە ایش حیوانی بیریب یاردمدە ایتەدرگەنینی سویلەیدر. عجبا تورکمەنستان حکومتی بو قایتادرغان تورکمەنلەرنك یەگیدەن تالانوب باشقا تامانلارغا قاچیشغا مجبور بولماسلقلارینیدە وعد ایتە آلورمی؟ قیزیل شیطانلارنك قیزیل یالغانلاریغا اینانیب قایتاچاق تورکمەن دهقانلاری تاپیلارمی ایکەن؟

VII تورکمەنستان معارف ایشچیلەری قوزولتایی. اوتکەن ایول آیندا عشق آباددا تورکمەن معارف ایشچیلەرینك قورولتایی بولوب اوتدی. قورولتایدا شمولەویچ (Chmulevitch) ، زابولوتنی (Zabo-lotny) فاییوسەویچ وە ووسقانیان (Woskanjan) لار تامانیدان معرو-ضەلەر اوقولدی. تورکستانك تورکمەن قسمندەگی «ملی» معارف ایشلەرینك حالی حقندە شو معروضەچیلەرنك اسملەری اوزی آچیق وە آیدین بر فکر بیرە آلورلق بر مثالدر.

تورکمەن خلق معارف ایشلەرینی شمولەویچ جودە یاخشیلاب بیزەب تصویر ایتوب بیردی. هەر نەرسە مکمل قویولغان. طبیعی کەمچیلکلەر هەم بار. فقط اونلەر اهمیت بیرەرلك درجەدە ایمەس. طبیعی، قونغرەدە تورکمەنلەردەن هەم سویلەگەنلەر بولغان. اونلەر-

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

دەن ایکیسینی گنە نقل ایتەمز. بونلەرنك بریسی بایرامعلیدەن اسکندر اوغلی، ایکنچیسی عشق آباددان آتابای اوغلی. بو حقیقی تورکستان تورکمەنلەری «موسقوا تورکمەنی» شمولەویچ بلەن قاپ قارشی بر فکردەدرلەر. اسکندر اوغلی بلەن آتابای اوغلی لارینك ایکیسیدە تورکمەنستان ملی معارف ایشلەرینك آچینارلق حالدا ایکەنینی سویلەیدرلەر. آتابای اوغلی «تورکمەنستاندە معارف ایشلەرینی معارف قومیسارلیغینی پیرلیلەشتریش بلەن باشلاش کیرەك ایدی» دیدر.

بوتون معارف قومیسارلغی دائرەسندە 4-5 گنە تورکمەن بار. قالغانلاری هەمەسی شمولەویچ وە ووسقانیان جنسندەن روسلەر. تورکمەنستان معارف قومیسارلیغندان چیققان بوتون یازولار روسچە یازیلادر. تورکمەن مکتبلەرندەگی معلملەر 50 سوم آیلیق آلادرلار. بوکونگی قیمەتچیلکدە طبیعی بو آیلیق هیچ ییتشمەیدر. کوب مکتبلەر یالغوز کاغاز اوستندە گنەدر.

اسکندر اوغلی تورکمەنستاننك معارفچە اَڭ آلداغی بر ییری سانالغان بایرامعلیدەگی مکتبنی مثال قیلوب کورسەتەدر. اسکندر اوغلی «بو، مکتبدەن کورە کوبراق مالخانەگە اوخشایدر. اونك نە سیراسی، نەکورسوسی وە نەدە ماساسی بار» دیدر. دیمەك بو مکتبدە اوقوتو ایشلەری مال باقو درجەسیگە توشیریلگەن. بیلیم یالغوز باشلانغیچ مکتبلەرندە گنە ایمەس، عشق آباددا گی معلم چیقارادرغان تعلیم وە تربیە تەخنیقومندەدە شمولەویچ، ووسقانیان جنابلارینك تورکستان ملی منافعینی توشونە آلیشلاری درجەسندەگنە قویولغان. نیاز اوغلی عشق آباد تعلیم وە تربیە تەخنیقومینی بتیریب چیققانلارنك بیلیمینی «تنقید ایتوب اوتوروشگە هەم آرزیمایدرغان درجەدە تاپیلدی» دیدر. پایتختدەگی باش تعلیم وە تربیە اینستیتوسی بو درجەدە بولسا، باشقا مکتبلەر حقندە نیمە دییش کیرەك؟

VIII

قولخوز بلاسی. «یه‌کی فه‌رغانه» غازیتاسینىڭ 28. 7. 30 ده‌کی 133 نومروسنده‌ن کوچیره‌مز: قورغان تیپه رایونیده روزی باقی اوغلی بله‌ن اونىڭ خاتونی صالحه بیبی قولخوز طرفداری بولغانلاری اوچون أولدیرلگه‌نله‌ر. بونىڭچون: 1) یوسف ایرمه‌ت اوغلی 2) حیت اسماعیل اوغلی، 3) تویچیبای قرغیز بای اوغلی، 4) قادر علی بای روزیبای اوغلی لاری آتیب أولدیریلیشگه هه‌م 1) حاکم عبدالرحیم اوغلی، 2) ساریمساق مه‌ت حکیم اوغلی، 3) تورغانبای ایرمه‌ت اوغلی، 4) مه‌لله نورمه‌ت پریمقول اوغلی لاری ایسه اون ییلدان قاماققا حکم قیلنغانلار. بونلاردان حاکم عبدالرحیم اوغلی یوقسول بولغانی اوچون اونىڭ 10 ییللق قاماق جزاسی 6 ییلغا توشورولگه‌ن. بیرده 5) آق یول صادق اوغلی وه 6) بالتابای اورمان اوغلی لاری‌دا 6 ییللق قاماققا بویوریلگه‌نله‌ر.

IX

جوابسز قالدیرلغانلارهم بر سوراو. سمرقند فرقه آکتیفلاری مجلسنده اکمل اکرام «**مفکوره میدانیده کوره‌سمه**» موضوعنده بر معروضه اوقوغان. معروضه سوکیدا اکمل اکرامغا یازیلی سوراقلار قویولغان. بو یازیلی سوراقلارنىڭ بریسنده «**منور قاری حاضر قایدا**» دیلگه‌ن ایمش. اکرام اوغلی بو مهم سوراقا: «**بو سؤال جواب بیریشده آرزیمایدر**» دیگنه قویا قالغان. («یه‌کی فه‌رغانه» 23. 9. 30)

باشقارما

ئەۋلاد گۈزۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولليازمىلار ئامبىرى

سایغیلی اوقوچیلاریمزغا

مهاجرتده یورگه‌ن منور آذری یاشلاری عزیز یورتینی، خلقینی، بارلیغینی وه استقلال کوره‌شینی دنیا عامه‌سیگه تانیتماق اوچون تینمه‌سده‌ن چالیشوب توره‌درله‌ر. آذری توغانلارمزنگ تورك، فارس وه آوروپا تیلله‌ریده یاراتقان قیمتلی ملی نشریاتی باشقالارنی‌ده آذری یورتینی وه آذری خلقینی سیویشگه اونده‌مه‌کده‌در. استقلالغا قاووشماقچی بولغان تورکستانلیله‌ر اوچون یالغوز اوز یورتینی وه خلقینی سیویشگنه یتمه‌یدر. بز باشقالارغا هه‌م تورکستانیمزنی وه تورکلیگمزنی سیودیریشیمز کیره‌ك. بونده‌ی مهم بر وظیفه‌مزنی بزده، آذری توغانلارمز که‌بی، ملی نشریات آرقاسیداگنه به‌جه‌ره آلامز. بو حقده یورتچی وه استقلالچی آذربایجانلیلار بزگه اورنه‌ك بولا آلورلار وه بو توغانلارمزنگ ملی نشریاتنده‌ن بز کوبگنه فائده‌له‌نه آلورمز (آذربایجان ملی نشریاتی اوچون اودلو یورت باشقارماسیغا مراجعت قیلیش کیره‌ك).

آلمانیادا یوکسه‌ك تحصیل کورگه‌ن آذربایجان یاشلارندان به‌رلین غازیتالارندا نشر ایتدیگی قیمتلی مقاله‌لری بله‌ن تانیلغان هلال منشی بیك یاقیندا آلمانچا «آذربایجان جمهوریتی»(*) دیگه‌ن بر کتاب نشر ایده‌ره‌ك آذربایجان ملی نشریاتینك آلمانچا بولومینی تولدیریشگه تولوق صورتده موفق بولغان. یاش مسلکداشیمز هلال منشی‌بیك توغانیمزنی بو موفقیتی اوچون یوره‌کده‌ن قوتلولار وه بو قیمتلی اثرینی آلمانچا بیله‌درگه‌ن بوتون اوقوچیلارمزغا توصیه ایته‌مز.

باشقارما.

(*) „Die Republik Aserbeidschan“. Eine geschichtliche und politische Skizze. 1930. Neudeutsche Verlags- und Treuhand-Gesellschaft. Berlin SW 11.

Yach Turkistan

Octobre 1930 (Le jeune Turkestan) **No. 11**

Revue mensuelle

Organe de défense nationale du Turkestan

Rédacteur en Chef: **Moustapha Tchokaï-Oghly**

«يه‌ڭی توركستان»

1927 نچی ییلده‌نبری چیقا باشلاغان. توركستان ملی برلیگی «تمب»نڭ فكرله‌رینی تاراتوچی آیلق مجموعه‌در. لاتین حرفله‌ریله چیقادر. آدره‌سی:

Istanbul: Hükûmat konagı karşısında Gümüşhane Sokagı No. 3 (Turqui)

یولیمزغا توغری كیلگه‌ن بوتون یازولار اوچون مجموعه‌مزنڭ بیتله‌ری آچیقدر . باسیلماغان یازولار قایتاریلماس .

آبونه شرطله‌ری :

ییللغی	— 2 دولار	آلتی آیلغی	— 1,2 دولار
اوچ آیلغی	— 60 سه‌نت	آیریم نسخه‌سی	— 20 سه‌نت

مجموعه‌مزگه تیوشلی هه‌ر تورلی یوللانمالار اوچون آدره‌س :

Moustapha Tchokai-Oghly

48 bis rue Parmentier

Nogent s. Marne (Seine)

France

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى